

Ирена Р. ЦВЕТКОВИЋ ТЕОФИЛОВИЋ*
Универзитет у Нишу
Филозофски факултет

Оригинални научни рад
Примљен: 01. 11. 2017.
Прихваћен: 27. 12. 2017.

СТАТУС ИМЕНИЦА СУБЈЕКТИВНЕ ОЦЕНЕ У РЕЧНИКУ СЛАВЕНОСРПСКОГ ЈЕЗИКА**

Познато је да је израда *Речника славеносрпског језика* покренута у Матици српској 1981. године у оквиру истоименог пројекта, а да је као резултат рада новоформљеног пројектног тима 2017. године изашла Огледна свеска *Речника славеносрпског језика*, у којој су дефинисани основни принципи речничке макроструктуре и микроструктуре. Посебна пажња у овом раду биће посвећена именицама субјективне оцене у славеносрпској епоси, те њиховом статусу у *Речнику славеносрпског језика*. Именице субјективне оцене, тј. деминутиви и хипокористици, односно аугментативи и пејоративи, мораће у *Речнику* бити и адекватно означени, како је то уобичајено у лексикографској пракси, али се та ознака не мора увек поклапати са данашњом представом о тим именицама (нпр. у случају лексеме *хлебац*). Овакви примери можда понајбоље оправдавају заступљеност именица субјективне оцене у једном историјском речнику.

Кључне речи: славеносрпска епоха, *Речник славеносрпског језика*, именице субјективне оцене, лексикографија.

1. Увод. Славеносрпска епоха у развоју српског књижевног језика обухвата период од стотинак година, почевши од шездесетих година XVIII века, па све до коначне победе Вукових начела у другој половини XIX века, те се често означава и као предстандардна епоха која је неправедно дуго остала на маргинама проучавања.¹ Већа пажња овом периоду српске културе посвећена је тек шездесетих година XX века у радовима А. Младеновића, А. Албина, Јована Кашића и др., при чему се не сме пренебрегнути ни велики значај студије Меше Селимовића: *За и против Вука*.

---

* irena.cvetkovic.teofilovic@filfak.ni.ac.rs

** Рад је настао у оквиру пројекта *Речник славеносрпског језика*, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије и Покрајински секретаријат за културу и јавно информисање.

¹ Уп.: Суботић 2013: 781.

Још 1981. године, Матица српска је под руководством Александра Младеновића покренула пројекат израде речника славеносрпског језика, а на потребу да се такав речник састави међу првима је указала И. Грицкат 1966. године.²

Смрћу академика А. Младеновића 2010. године, пројекат је прекинут, да би се нови пројектни тим окупио крајем 2012. године, са најважнијим задатком – да изда *Огледну свеску Речника славеносрпског језика. Огледна свеска* објављена је 2017. године (РСЛЈ), а у поглављима која непосредно претходе речнику дати су основни принципи речничке макроструктуре, као и микроструктуре (РСЛЈ: 9–38). Ограничена обимом ексцерпираних грађе, а у жељи да се прикажу све врсте речи и обухвате сви жанрови, као посебне одреднице нису лексикографски обрађене *именице субјективне оцене*. Међутим, у примерима којима се илуструју значења постојећих одредница јављају се лексеме као: *књижица* (под **други**), *комадић* (под **сматрати**), *татица* (под **љубезан**) итд., што је представљало непосредан повод за настанак овога рада.

2. Именице субјективне оцене. Када је реч о *именицама субјективне оцене*,³ у србистици је, у принципу, писано са различитих аспеката.⁴ У граматицима српског језика под *именицама субјективне оцене* подразумевају се изведенице које за мотивну реч имају именицу, док се одређеним суфиксима уноси извесна модификација значења,⁵ најчешће према говорничковој оцени, те се ти суфикси називају *суфиксима субјективне оцене*, а саме тако изведене речи *именицама субјективне оцене*, и ту спадају *деминутиви са хипокористицима* и *аугментативи са пејоративима* (Станојчић 2010: 227–228; Стевановић 1964: 473).

У радовима посвећеним проучавању текстова славеносрпског доба, именице субјективне оцене разматрају се обично у оквиру творбе речи, која је, међутим, у њима само повремено и несистематски обрађивана.⁶ Притом се у књижевним текстовима XVIII и XIX века уочава „необично велики број деминутивних изведеница” (Милановић 2014: 303) или се потврђује констатација П. Ивића о суфиксу *-(а)и*, чија је употреба у деминутивној служби обичнија него данас (Јерковић 1972: 281; Милановић 2014: 304), односно скреће се пажња на ређу употребу аугментатива и пејоратива (Милановић 2014: 305).

На ову категорију речи упућује, на неки начин, и Ирена Грицкат (1995: 9), у чланку „О неким особеностима деминуције”, напомињући да је у српском језику у поређењу са руским већ и само „тепање” релативно проређено, као и то да су некада, а нарочито у славеносрпском раздобљу, људи чешће користили форме „уљудног изражавања (тзв. хонорификације)” (1995: 10). С друге стране, И. Грицкат упозорава да се, у начелу, приликом проучавања

² О историјату овог пројекта в. Суботић 2013: 781–786.

³ Уп. са термином *евалутивне творенице* у раду: Вељковић Станковић 2007: 399.

⁴ В.: Белић 2000; Вељковић Станковић 2007; Грицкат 1995; Грицкат 2003; Даничић 1860; Драгићевић 2016; Ћорић 2016; Јовановић 2010; Киршова 1988; Ристић и др. 2005.

⁵ Аналогно односу управне речи и одредбе у замишљеној синтагми.

⁶ Нешто више пажње дато је творби речи у монографији Александра Милановића (2014: 303–306).

текстова славеносрпске епохе треба чувати „утиска да је нешто било исказано незграпно, детињасто, комично”, јер је то било „тек тражење и поступно приближавање оним и онаквим интонацијама на које смо ми данас навикнути при читању одређених врста текстова” (1987: 121).

Имајући у виду све горенаведено, предмет овога рада биће анализа именица субјективне оцене у славеносрпској епоси на корпусу који чини први део романа *Љубомир у Јелисијуму* Милована Видаковића, објављен 1814. године, са циљем да се укаже на њихов статус и обраду у будућем *Речнику славеносрпског језика*.⁷

3. Љубомир Видаковић и рани српски роман. Роман *Љубомир у Јелисијуму* Милована Видаковића (1780–1841), једног од најпопуларнијих и најчитанијих писца славеносрпског доба, објављен је у три дела (части): 1814, 1817. и 1823. године. Заједно са другим Видаковићевим романима (укупно седам) представља „контаминацију позноантичког љубавног и барокног витешког романа, али у њима има и елемената сентименталног и педагошког романа 18. столећа” (Деретић ²1990: 83). Јунаци ових романа „обично су растављени љубавници или изгубљени сродници који се траже, лутајући по свету, а кад се нађу, најпре се не препознају” (Деретић ²1990: 83). Видаковићевој великој популарности највише је допринело то што он „такве типске фабуле смешта у српски средњи век, што обрађује моралне и сентименталне теме које је код нас одомаћио Доситеј, што је боље од свих погодио тон и дух тзв. ’слатког стила’ (Деретић ²1990: 83).

Дуго у сенци оштре Вукове критике, Видаковић тек у новије време почиње да се сагледава и као „писац са развијеним осећањем за изражајне могућности нашег језика”, при чему се за његов славеносрпски каже да „обилује уметничким квалитетима” (Деретић ³2002: 527).⁸

4. Именице субјективне оцене према значењу именице у основи. У првом делу романа *Љубомир у Јелисијуму* (1814) М. Видаковића, на 547 страна мањег формата пронађено је преко осамдесет именица које одређујемо као именице субјективне оцене.

Према значењу основе (именице)⁹ све деминутивне творенице поделили смо на следеће групе: деминутиве који се односе на човека (4.1.), деминутиве са значењем животиња (4.2.), деминутиве са значењем биљака (4.3.), деминутиве са значењем предмета (4.4.) и деминутиве са значењем појава у природи, рељефа и околине (4.5.). Аугментативне творенице сврстане су на оне које се односе на човека (4.6.) и на оне са значењем предмета (4.7.).¹⁰

⁷ Роман се, иначе, налази се на списку дела одабраних за корпус за израду *Речника славеносрпског језика*.

⁸ Ј. Кашић, с друге стране, указује на употребу елемената народног говорног стваралаштва у Видаковићевим делима (1968: 142–144).

⁹ Изузетак чини лексема *пољубак*, која је настала од глаголске основе.

¹⁰ Подела је извршена делимично по угледу на рад: Ристић и др. 2005: 598.

4.1. Деминутиви који се односе на човека:¹¹

братца (275),¹² *главица* (343), *девојче* (184), *детенце* (57), *детешце* (58), *дечица* (18), *јединце* (34), *козарче* (397), *мамица* (220), *момче* (41), *ножица* (406), *обрашчић* (25), *очице* (25), *пастирче* (398), *пољубак* (430), *ручица* (181), *сестрица* (505), *синак* (54), *синчић* (60), *татица* (524), *ујница* (502), *устаица* (75), *чертица* (95).¹³

4.2. Деминутиви са значењем животиња:

бубица (36), *вочић* (377), *желудак* (72), *јаганчић* (4), *јеленче* (506), *коњиц* (268), *овчица* (59), *паице* (504), *птиче* (194), *птичица* (4), *пчелица* (36), *рибица* (408).

4.3. Деминутиви са значењем биљака:

гранчица (96), *жилица* (71), *коречак* (71),¹⁴ *ружица* (70), *травица* (336), *травка* (74), *цветак* (74), *цвећице* (377).¹⁵

4.4. Деминутиви са значењем предмета:

вратаица (45), *гредица* (86), *доламица* (364), *звонце* (391), *кандилце* (104), *капелица* (103), *котарчица* (532), *кошаричица* (408),¹⁶ *кутица* (366), *кућица* (18), *лађица* (106), *собица* (51), *столек* (216),¹⁷ *столчић* (370), *уздица* (395), *хаљиница* (63), *хлепчић* (105), *цедуљица* (68), *чашица* (378), *чутурица* (5), *шаторић* (441), *шатаић* (63).

4.5. Деминутиви са значењем појава у природи, рељефа и околине:

брдаице (17), *ветрић* (172), *водица* (23), *градић* (107), *земљица* (516), *камичак* (491), *капљица* (70), *кишица* (525), *местанце* (159), *ноћца* (101),¹⁸ *поточић* (214), *селице* (15), *стазица* (42), *трунак* (417), *холмић* (194),¹⁹ *шумица* (506).

4.6. Аугментативи који се односе на човека:

девојчура (435), *људина* (229).

4.7. Аугментативи са значењем предмета:

крпетина (382).

5. Изражавање објективне и субјективне оцене деноминалним деминутивима и аугментативима. Када је реч о именицама субјективне оцене и механизму оцене, мора се имати у виду да је у суштини свих речи субјектив-

¹¹ Примери се наводе у номинативу и савременом графичком, без указивања на шири контекст у коме се одређена лексема јавља, као ни на све реализације дате лексеме.

¹² Већи број изведеница са суфиксом *-ица* у деминутивном значењу био је карактеристичан за језик Јована Суботића (*голубац*, *гуњац*, *народац*, *хлебац*) (Милановић 2014: 304). Када је реч о значењу именице *хлебац*, данас се уз изгубљену деминутивност региструју разне врсте семантичког померања (Грицкат 1995: 8; Драгићевић 2016: 460).

¹³ Од *черта* у значењу 'црта (лица)' (РСР²: 938).

¹⁴ Овај необичан пример наводи и Маретић, и то само у екавском облику (Маретић 1899: 308).

¹⁵ Реч је изведена суфиксом *-ице* који је данас непродуктиван.

¹⁶ Уп. са многобројним примерима двоструке деминуције са суфиксом *-ица* (тип: *-ица* : *-ица*) у раду: Ћорић 2016: 472–473.

¹⁷ Уп. у руском: *столек* (РСР²: 828).

¹⁸ Уп. са примером *ракица* у језику Ј. Суботића (Милановић 2014: 305).

¹⁹ Од *холм* у значењу 'брежуљак, брдаице' (РСР²: 924).

не оцене поређење, које као покретач оцене иницира афиксалну интензификацију или дезинтензификацију (Вељковић Станковић 2007: 394–395). Поред примарне, објективне оцене када именички деминутиви и аугментативи служе искључиво за именовање квантитативних својстава објеката, постоји и субјективна оцена у ужем (када се деминутиви и аугментативи семантизују искључиво у пољу квалитета и када имају само хипокористично или само пејоративно значење) и субјективна оцена у ширем смислу (која је резултат укрштаја поља квалитета и квантитета, при чему се реализују деминутиви и аугментативи са хипокористичним, односно пејоративним значењем) (Вељковић Станковић 2007: 395). Дакле, деминутивним и аугментативним твореницама поред примарне, објективне оцене (означеном квалификатором *дем.* и *аугм.* који стоје увек на првом месту) изражава се и субјективна оцена (означена квалификаторима *хип.* и *пеј.* увек на другом месту). При разлучивању објективне од субјективне оцене и типа потоње од несумњивог значају су: у говорном језику интонација, затим контекст (Ђорић 1995: 104–105; Вељковић Станковић 2007: 397–398), индивидуална интерпретација (Грицкат 1995: 13), као и стилске карактеристике епохе којој текст припада,²⁰ при чему не треба занемарити ни саму садржину.²¹

6. Модели дефиниције у Речнику славеносрпског језика.²² Приликом обраде именица субјективне оцене у Речнику славеносрпског језика, када се има у виду материјал забележен у првом делу романа *Љубомир у Јелисијуму* (1814) М. Видаковића, могу се предложити следећи модели дефиниција, уз уочавање сличности и разлика у односу на досадашњу лексикографску праксу.²³

6.1. Када је реч о деминутивима који се односе на човека, код свих лексема реализује се и хипокористично значење (или само хипокористично), карактеристично за казивање које се везује за дете или за ситуацију у којој се одрастао говорник прилагођава дечијем језику и осећајности.

У групи деминутива који се односе на човека предлажемо тако следеће моделе дефиниције:

²⁰ У том погледу од значаја је, свакако, и тврдња И. Грицкат (1995: 9–10) да се у српском језику данас у поређењу са руским, а чији је утицај у славеносрпској епоси био велики, избегава „употреба деминуираних форми уколико за њима нису изражене примарне, језички регуларне потребе”.

²¹ Тако нпр. озбиљност тона када Видаковић описује историјске догађаје и личности (8–14. и део 15. стране) диктира потпуно одсуство именица субјективне оцене, док су описи природе и контакти са децом примери њихове велике фреквентности (именица *синак* је, иначе, најфреквентнија у нашем материјалу).

²² До модела дефиниције дошло се, пре свега, имајући у виду контекстуалне реализације лексема на поменутих странама (т. 4). Материјал је, међутим, допуњаван, при чему је скренута пажња на све друге, односно другачије реализације.

²³ У том смислу истичемо запажање И. Грицкат (1995: 7–9) о својеврсном „бежању” од емоционалног маркирања које се протеже и на „бежање” од самог обележавања умањености у српском језику, при чему хронолошки подаци о томе не постоје. Корисно би било упоредити овде предложене дефиниције са онима датим у Вуковом *Српском рјечнику* (1852), будући да се и површним посматрањем стиче утисак да је Вук, ретко употребљавајући ознаку *хип.*, и сам „бежао” од ове стилистичке квалификације.

X хип. од X (братаци, мамица, сестрица, синак, татица, ујница);
X дем. и хип. од X (главица, детенце, детешце, дечица, ножица,²⁴ обрашчић, очице, пољубак, синчић, усташица, чертица);
X дем. и хип. од X; младо X (девојче, јединче,²⁵ козарче, момче, пастирче);
 1. *X дем. и хип. од X; 2. предмет (ручица).²⁶*

6.2. Што се тиче деминутива за означавање животиња, код готово свих лексема реализује се и хипокористичност типа нежности, наклоности, симпатије према малим или младим бићима, као и експресивност, којом се означава додатно стилски маркирана деминуција, у случају када су у питању лексеме које се, фигуративно, односе на човека. Тако у вези са овом групом дајемо моделе:

X дем. и хип. од X (бубица, вочић, желудак,²⁷ јаганчић, овчица, пчелица, рибица);
X дем. и хип. од X; X (коњиц);²⁸
X дем. и хип. од X; младо од X (јеленче, птиче);
X дем. и експр. од X (пашче);
X дем. и хип. од X; експр. X (птичица).²⁹

6.3. Када су у питању деминутиви са значењем биљака, може бити издвојен само један модел:

X дем. и хип. од X (гранчица, жилица, коречак, ружица, травица, травка, цветак, цвећице).³⁰

6.4. Следећи модели предложени су за деминутиве са значењем предмета:

X дем. од X (гредица, звонце, капелица, кутица, кућица, лађица, собица, столек, столчић, уздица, хаљиница, хлеччић, џедуљица, чашица,³¹ чутурица, шаторић, штатић).
X дем. и хип. од X (враташица, доламица, кандилце, котарчица, кошаричица).³²

6.5. Последња група деминутива са значењем појава у природи, рељефа и околине може имати следеће моделе субјективне оцене:

X дем. од X (брдашице, градић, капљица, поточић, селце, стазица, трунак, холмић);
X хип. од X (земљица, ноћца);

²⁴ Касније, у потрази за изразитијом семантиком тепања: *ножица* (Грицкат 1995: 11).

²⁵ Када је реч о овој лексеми данас се више не осећа њено деминутивно-хипокористично значење. Уп. у РМС II: 578: 'једино дете'.

²⁶ У овом другом значењу лексема *ручица* забележена је у примеру: *рукама држи на плуту ручице* (МВ 1814: 377). О процесу лексикализације именице *ручица* в. Драгићевић 2016: 458–459.

²⁷ Лексеми бележи РСАНУ 5: 335, без ознака *дем. и хип.*, уз упућивање на одредницу *желудац*.

²⁸ Код Вука је реч означена као *стајаћа* (Вук – Рј: 411).

²⁹ Експресивно значење реализовано је у примеру: *Но ти лђпа птичицо! повечыче на своју дшерь, ту си се сакрила?* (МВ 1814: 251).

³⁰ Примери из савременог језика, међутим, показују неку врсту неутрализације хипокористичности код деминутива за означавање биљака, предмета и сл. (Ристић и др. 2005: 610).

³¹ Лексема је регистрована само у примеру: *донесе мало палине дома, попије чашицу највише две* (МВ 1814: 378). И. Грицкат запажа да је српско *чашица* деминутив од *чаши*, где се запажа почетна фаза посебне лексикализације „конзумирање алкохолног пића” (1995: 10).

³² На опредељење да се уз ознаку *дем.* нађе и квалификатор *хип.* код лексема *доламица, котарчица, кошаричица*, утицао је шири контекст, у коме се поменуле лексеме везују за децу.

X дем. и хип. од X (ветрић, камичак, кишица, местанце);³³

X дем. од X; младо од X (шумица);

1. X дем. и хип. од X; 2. освећена X. (водица).³⁴

6.6. Када је реч о аугментативима који се односе на човека, предлажу се модели:

X пеј. од X (девојчура);

X аугм. и пеј. од X (људина).

6.7. Док код аугментатива са значењем предмета налазимо модел:

X пеј. од X (крпетина).

7. Закључак. У овом раду разматране су речи субјективне оцене у првом делу романа *Љубомир у Јелисијуму* (1814) М. Видаковића, при чему је пажња посвећена, пре свега, семантичком аспекту и лексикографској обради ове групе речи у будућем *Речнику славеносрпског језика*.

Забележено је преко осамдесет деминутивних и аугментативних твореница, при чему је број деминутивних образовања (81) неупоредиво већи од аугментативних (3), а овакав однос, како се испоставило, није карактеристика само епохе романтизма (уп. Милановић 2014: 303). Од тога 23 деминутива односе се на човека,³⁵ 22 се односе на предмете, 16 на природне појаве, рељеф и околину, 12 су са значењем животиња, док је 8 са значењем биљака. Два аугментатива везана су за човека, док један означава предмет.

Значењско-обличка веза, карактеристична за све именице субјективне оцене, одразила се на моделе дефиниције приликом лексикографске обраде ове категорије речи, при чему је најчешћи модел у забележеној грађи модел: *X дем. и хип. од X*. Код 26 твореница из значењске групе предмета и оне која се односи на природне појаве, рељеф и околину, међутим, присутно је само деминутивно значење.³⁶

Када је реч о стилистичкој категорији хипокористичности, која је, очито, доминантна, бар када се имају у виду текстови славеносрпског периода, чешћа ознака *хип.* уз деминутиве него што то показује досадашња лексикографска пракса (нпр. уз деминутиве за означавање биљака) последица је често манира и представља карактеристику епохе. То је само један од разлога што се именице субјективне оцене морају наћи у *Речнику славеносрпског језика/Речнику славеносрпске епохе*.

Још уверљивији аргумент о обавезном присуству именица субјективне оцене у једном оваквом речнику јесте и податак да поједине лексеме не

³³ Према РМС III: 350 једино реч *местанце* има и хипокористично значење.

³⁴ У овом другом значењу лексема *водица* налази се у примеру: да ѿй я усануте очи нѣне затворим, да ю я водицомъ окупаѣмъ (МВ 1814: 331).

³⁵ У овој групи сви деминутиви имају и ознаку *хип.*, чиме је потврђен став С. Ристић да се у традицији српске културе у вези са децом, драгим и блиским особама и сл. „реализује хипокористичност типа одобравања, нежности, симпатије, покровитељства, ласкања, шаљивости, саосећања и сл.” (2005: 605).

³⁶ Неутрализација хипокористичности код деминутива за означавање ствари примећена је и на грађи РСАНУ (Ристић и др. 2005: 610).

региструју постојећи речници (*пољубак*) или их региструју упућивањем на данас познатије појмове (*коречак* : *коренак*). На овом месту треба споменути и славенизме адаптиране нашем творбеном систему, као нпр. *холмић* или *чертица*.

Са друге стране, бележењем лексема као што су *ручица* или *кошаричица* у једном оваквом историјском речнику, можемо боље разумети процесе лексикализације, односно даље деминуције, који се везују претежно за наше време.

Сматрамо и да неопходност лексикографске обраде именица субјективне оцене у славеносрпској епоси може допринети и бољем сагледавању стилистичког аспекта граматичких категорија и у историјској перспективи.³⁷

Све горенаведено утврђује нас у уверењу да *Речник славеносрпског језика* мора бити потпун а не диференцијални, ако у том смислу постоји још увек нека дилема (уп. РСЛЈ: 18–19).

Творбена и значењска флуидност у српском језику која се може регистровати и пратити можда најлакше у лексикографским остварењима (*Речнику славеносрпског језика*) показује се и потврђује још једном апелом И. Грицкат (1987: 135) „да интересовања треба стално ширити” и „да се не сме престајати са трагањима”.

8. Примери лексикографског чланка именица субјективне оцене у будућем *Речнику славеносрпског језика*.

брдашце с дем. од *брдо*. – У наоколо поузвишена зелена **бердашца** съ гдикојомъ по нима мирисномъ липомъ окружена, тихими гаеви, измежду коихъ злачне [!] ливаде, съ полскимъ украшене цвѣтѣмъ воздухъ чистъ увѣкъ свѣжъ и укрѣпителенъ (МВ 1814: 17).

Уп. **холмић** (МВ 1814).

Вук – Рј; РМС; РСАНУ.

коречак м дем. и хип. од *корен*. – Ту бы имъ толковао, какове е оно ужасне величине [...] какова ли е умомъ нашимъ непостижима она скоростъ, у коей оно луче свое до наше земље спусти [...] поверхность нѣну, и свако по нѣой биліе угрее, и сотимъ учини, да она у земљи начална и первобытна жилица, либо **коречакъ** или каково сѣме [...] угрѣяно набубри, сокъ, кой га окружава, и кой е свакому былію млеко, и животна пища, у себе прѣми, и како то буде, растити почне (МВ 1814: 71).

Вук – Рј; РМС; РСАНУ.

³⁷ Указујемо овом приликом на употребу деминутивних и аугментативних плеоназама у језику М. Видаковића, као на још један могући правац будућих истраживања: отворусе предъ нимъ мала нѣка враташца (МВ 1814: 44–45), води едно мало дѣтенце за руку (МВ 1814: 57); али ето ти му оногъ; черна людина велика (МВ 1814: 276). О случајевима када овакве плеонастичке конструкције могу бити стилогене уп. радове: Ковачевић 1999: 58 и Ковачевић 2001: 161–162.

људина ж *аугм. и пејоратив од човек*. – Још ко тому ружна **људина**! (МВ 1814: 229); Киша беше престала, и Старый угледа еданъ малиый верт поредъ дома; уиде, и шетасе туда, али ето ти му оногъ; черна **људина** велика [...] пакъ лагано и кротко приступи Старомъ, подъ видомъ ако бы му хотео захвалити, што му е животь у суду измоліо (МВ 1814: 276); Какова бы то прекрасна мати, и цѣломудренна люба была, пакъ да ю узме онакова матора **људина** [...] поредъ онакова сува паня такову красну, и цвѣтушу вѣтву гледати (МВ 1814: 238).
Вук – Рј; РМС; РСАНУ.

холмиѣ м *дем. од холм. в. БРДАШЦЕ*. – Онъ са своимъ любезнымъ Чедомилемъ садъ на еданъ, садъ на другій **холмиѣ** пеняшесе, и [...] цвѣтоносне ливаде гледаше (МВ 1814: 194).
Вук – Рј (≠); РМС (≠).

ИЗВОРИ

МВ 1814: М. Видаковичъ. *Любомиръ у Елѣсѣуму, моралная повѣсть; сочинена отъ Милована Видаковича, дѣтвоспитателя*.
<<http://digital.bms.rs/ebiblioteka/pageFlip/reader/index.php?type=publications&id=3163&m=2#page/1/mode/2up>> 25. 8. 2017.

ЛИТЕРАТУРА

- Белић 2000**: А. Белић, О историјском развоју словенских деминутивних и ампликативних суфикса, Природа и порекло именица субјективне оцене, у: *Упоредна словенска лингвистика* (1), Изабрана дела Александра Белића, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 9–81.
- Вельковић Станковић 2007**: Д. Вельковић–Станковић, Деноминални деминутиви и аугментативи – значење и творба, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 36/1, 384–403.
- Вук – Рј**: В. Стефановић Караџић, *Српски рјечник* (1852) I, II, Београд: Просвета, 1986–1987.
- Грицкат 1966**: И. Грицкат, У чему је значај и какве су специфичности славеносрпског периода у развоју српскохрватског језика (поводом иницијативе Матице српске да се састави Речник књижевног језика славеносрпског периода), *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, IX, 61–66.
- Грицкат 1987**: И. Грицкат, Још нека питања у вези са славеносрпском епохом, *Јужнословенски филолог*, XLIII, 111–135.
- Грицкат 1995**: И. Грицкат, О неким особеностима деминуције, *Јужнословенски филолог*, LI, 1–30.

- Грицкат 2003:** И. Грицкат, О суфиксу *-ак* и у вези с њим, *Српски језик*, XVIII/1–2, 23–28.
- Даничић 1860:** Ђ. Даничић, Српска деминуција и аугментација, *Гласник Друштва српске словесности*, XII, Београд, 474–499.
- Деретић ²1990:** *Кратка историја српске књижевности*, Београд: Београдски издавачко-графички завод.
- Деретић ³2002:** Ј. Деретић, *Историја српске књижевности*, Београд: Просвета.
- Драгићевић 2016:** Р. Драгићевић, Лексикализација (на примеру именичких деминутива), у: Ј. Дражић, И. Бјелаковић, Д. Средојевић (уред.), *Теме језикословне у србистици кроз дијахронију и синхронију*, Зборник у част Љиљани Суботић, Нови Сад: Филозофски факултет, 453–463.
- Јерковић 1972:** Ј. Јерковић, *Језик Јакова Игњатовића*, Нови Сад: Матица српска.
- Јовановић 2010:** В. Јовановић, *Деминутивне и аугментативне именице у српском језику*, Монографије 9, Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Кашић 1968:** Ј. Кашић, *Језик Милована Видаковића*, Нови Сад: Филозофски факултет.
- Киршова 1988:** М. Киршова, Аугментативи са суфиксима *-ина*, *-етина*, *-урина* у Вуковом речнику, *Наш језик*, XXVIII/1–2, 42–54.
- Ковачевић 1999:** М. Ковачевић, Стилистички аспект граматичких категорија, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 28/2, 51–63.
- Ковачевић 2001:** М. Ковачевић, Таутологија и плеоназам, *Српски језик*, VI/1–2, 145–166.
- Маретић 1899:** Т. Maretić, *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Zagreb.
- Милановић 2014:** А. Милановић, *Језик Јована Суботића*, Београд: Филолошки факултет.
- Ристић и др. 2005:** С. Ристић, Б. Милосављевић, В. Јовановић, Деминутиви са суфиксима *-че* и *-(ч)ић* (лексикографско-лексиколошки приступ), *Српски језик*, X/1–2, 597–616.
- РСМ:** *Речник српскохрватскога књижевног језика*, I–III, Нови Сад: Матица српска – Загреб: Матица хрватска, 1967–1969; *Речник српскохрватскога књижевног језика*, IV–VI, Нови Сад: Матица српска, 1971–1976.
- РСАНУ:** *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, 1–, Београд: Српска академија наука и уметности, 1959–.
- РСЛЈ:** *Речник славеносрпског језика* (Огледна свеска), Нови Сад: Матица српска, 2017.
- РСР²:** *Руско-српски речник* (у редакцији Богољуба Станковића), Нови Сад: Будућност, 1998.
- Стевановић I 1964:** М. Стевановић, *Савремени српскохрватски језик*, I, Београд: Научно дело.
- Станојчић 2010:** Ж. Станојчић, *Грамматика српског књижевног језика*, Београд: Креативни центар.
- Суботић 2013:** Љ. Суботић, *Речник славеносрпског језика*, *Зборник Матице српске за књижевност и језик*, LXI/3, 781–786.

Ђорић 1995: Б. Ђорић, Стилистички аспекти деривације, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 23/2, 103–8.

Ђорић 2016: О даљој деминуцији у српском језику, у: Ј. Дражић, И. Бјелаковић, Д. Средојевић (уред.), *Теме језикословне у србистици кроз дијахронију и синхронију*, Зборник у част Љильани Суботић, Нови Сад: Филозофски факултет, 465–478.

Ирена Р. Цветкович Теофилович

СТАТУС ИМЕН СУЩЕСТВИТЕЛЬНЫХ СУБЪЕКТИВНОЙ ОЦЕНКИ
В СЛОВАРЕ СЛАВЯНОСЕРБСКОГО ЯЗЫКА

Резюме

Хорошо известно, что создание *Словаря славяносербского языка* началось в Матице сербской в 1981 году в рамках одноименного проекта, и что в результате деятельности вновь сформированной проектной команды в 2017 году была выпущена Опытная тетрадь *Словаря славяносербского языка*, в которой и были определены основные принципы словарной макроструктуры и микроструктуры. Особое внимание в данной работе будет уделено именам существительным субъективной оценки в эпохе славяносербского языка, т.е. их статусу в *Словаре славяносербского языка*. Имена существительные субъективной оценки, т.е. деминутивы и уменьшительные имена, а также аугментативы и пейоративы, должны будут соответствующим образом обозначены в *Словаре*, как это принято в лексикографической практике, но это обозначение не всегда должно совпадать с современными представлениями об этих существительных (например, в случае лексемы 'хлебац' (рус.: хлебушек)). Такие примеры, должно быть, больше всего обосновывают представленность имен существительных субъективной оценки в одном историческом словаре.

Ключевые слова: славяносербская эпоха, *Словарь славяносербского языка*, имена существительные субъективной оценки, лексикография.